

REFERENCES

1. Kryzhanovsky, I. I. (1922). *Fiziolohichni osnovy tekhniki fortepiano*. [Physiological foundations of piano technique].
2. Maikapar, S. M. (1963). *Yak pratsyuvaty nad fortepiano*. [How to work on the piano]. Leningrad.
3. Neuhaus, G. (1958). *Pro mystetstvo hry na fortepiano*. [On the art of piano playing]. Moskva.
4. Ravicher, J. (1959). *Vasily Ilyich Safonov*. [Vasyl' Illich Safonov]. Moskva.
5. Sechenov, I. (1947). *Vybrani filosofsk'okopshkholohichni pratsi*. [Selected philosophical and psychological works]. Moskva.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

НЕГРЕБЕЦЬКА Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

СТУКАЛЕНКО Зоя Михайлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри

музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира

Наукові інтереси: музично-виконавська підготовка майбутніх учителів музики, художньо-естетичне виховання молоді.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

NEGREBETSKA Oiga Mykolaevna – Candidate of Pedagogical Scences, Senior Lecturer of the Department of Music and Musical Technsque of Volodymyr Vinnychenko Centralukrainian State Pedagogical Unsversity.

Csrcle of scientific interests: professional training of a future music teacher.

STUKALENKO Zoya Mikhaslsvna – Candidate of Pedagogical Scences, Senior Lecturer of the Department of Music and Musical Technsque of Volodymyr Vinnychenko Centralukrainian State Pedagogical Unsversity.

Csrcle of scientific interests: music and performsng of future teachers of music, art and aesthetic educatson of youth.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2021 р.

УДК 37.02: 780.616.432-053.2./5[37.015.31:78] (477)
DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-138-143

НОВОСЯДЛА Ірина Степанівна –

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри методики музичного виховання та диригування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2723-7596>

e-mail: iryna.novosiadla@pnu.edu.ua

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У МУЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ФОРТЕПІАННИХ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Одними з важливих принципів мистецької освіти, визначеними в Концепції художньо-естетичного виховання учнів (автор – Л. Масол, 2004 р.) і спрямованими на формування в них загальнокультурної та художньої компетентності, є «поєднання універсального, національного і регіонального компонентів освіти та виховання з пріоритетом їх національної спрямованості», а також – поліхудожність, інтегральність як виховання об'єктивно існуючих зв'язків між видами мистецтв [1, с. 320]. Результати науково-дослідної та експериментальної роботи зі створення цілісної моделі художньо-естетичного виховання, проведеної під керівництвом Л. Масол упродовж 2004–2013 років, засвідчили першочерговість культуротворчої ідеї, побудованої на комплексному вивченні різних видів мистецтв і спрямованої на розвиток образно-асоціативного мислення школярів, їх творчого

потенціалу.

Вимоги часу й новітні освітні завдання зумовлюють пошуки педагогічних підходів, котрі здатні забезпечити повноцінне художнє виховання особистості школярів. Сьогодні ефективно застосовуються методики, що передбачають вивчення музичних творів за допомогою використання зразків живопису і візуалізації образів, тоді як недооцінення вербальних чинників для активізації творчої уяви все ще має місце.

Українська фортепіанна музика володіє величезним дидактичним потенціалом для використання у поліхудожньому навчанні. Її зразки знайомлять учнів із цілим пластом вітчизняної музичної культури, національними традиціями, репрезентованими жанровими різновидами українського фольклору, а також творчістю композиторів, що представляють різні регіони України. Широке коло образів фортепіанної літератури дозволяє залучати зразки поетичних творів українських авторів, що знаходитиме у

школярів емоційний відгук, дозволить глибше проникнути в художній зміст творів, збуджуватиме уяву, а відтак – сприятиме активізації асоціативного мислення і кращому розумінню музики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми поліхудожнього виховання зверталось чимало науковців, видатних педагогів, починаючи з минулих століть (Я. Коменський, К. Ушинський, Б. Яворський, В. Сухомлинський, М. Леонтович, Д. Кабалецький та ін.). У своїх працях вони наголошували на важливості поєднання музики з іншими видами мистецтва, на ефективності їх взаємовпливу і взаємозв'язків.

У сучасній науковій та навчально-методичній літературі проблему впровадження інтегративних технологій у музично-освітній процес висвітлено в різних аспектах: виховний потенціал інтеграції мистецтв аналізують О. Рудницька, О. Олексюк, Г. Падалка, І. Семко; методи і прийоми втілення ідеї комплексного взаємозв'язку різних видів мистецтва на уроках музики пропонують Л. Масол, Л. Аристова, Л. Кондратова, Н. Гродзенська, Л. Ващенко, Т. Шарапова, Л. Темченко. На виховних можливостях української фортепіанної музики, її значенні в поліхудожньому навчанні, а також ефективних умовах розвитку творчих здібностей школярів її засобами зосереджують свою увагу О. Фрайт, Л. Данілішина, Н. Пономарьова тощо.

Мета статті – розглянути модель інтегративного підходу в музичному вихованні школярів на прикладі поєднання фортепіанних творів вітчизняних композиторів зі зразками української поезії.

Матеріалом послуговувалися як твори відомих українських композиторів минулого, так і композиції сучасних авторів з різних регіонів України, які демонструють модернову музичну лексику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багато вітчизняних митців і педагогів (В. Сухомлинський, П. Сокальський, С. Людкевич та ін.) звертались до питання синтезу поезії та музики, вважаючи, що поезія, як програма інструментальних музичних творів, не обов'язково повинна накладатись на мелодію, як у пісні, а лише характеризувати зміст. Образно-тематична програмність поглиблює пізнавальні можливості учнів, допомагає формуванню творчої уяви. Однак, не слід однозначно трактувати, надмірно конкретизувати і деталізувати образність музичного тексту. Як слушно зауважує О. Фрайт, «програмність є лише стимулом для

пробудження творчої уяви, служить художній цілісності та уточненню виразових можливостей музики, але не є детальним лібрето інструментального твору» [11, с. 26]. Літературний текст тільки допомагає спрямувати уяву про зміст музичного твору, адже музика сама здатна передати набагато більше, ніж про неї можна описати словами. Разом з тим вміле, продумане використання вчителем засобів програмності дає позитивні результати у вихованні свідомих слухачів та виконавців музики. Розвиток творчої уяви школярів є дуже важливим етапом виховання, адже плодами такого розвитку стає гнучкий розум та пам'ять, вміння фокусуватись на завданнях та генерувати нові ідеї.

Використання літературних зразків для розкриття музичної образності є не менш ефективним, ніж унаочнення за допомогою репродукцій картин художників. Скерована увага школярів до поетичних текстів як прообразів музичних композицій спонукає їх замислюватись над змістом мовних конструкцій, виразністю слова, усвідомлювати його естетичну та пізнавальну силу. Ця сила допомагає відобразити змальовану в музиці велич природи, внутрішній світ людини – її думки, емоції, переживання й прагнення, надати описового колориту жанрово-побутовим музичним замальовкам.

«Література – це скарбниця культури, постачальник реальних знань та сильних вражень, джерело ознайомлення з незвичним, чудесним, фантастичним, вигаданим» [2, с. 237]. Залучення до інтегрованого навчання віршів розвиває уяву дітей на основі використаних образів у живому слові. Читання віршів сприяє розвитку креативних здібностей та смаку, розуміння особливої краси поетичної мови. Використання української поезії сприятиме збагаченню словника дітей саме українськими словами і виразами, вихованню любові до рідної мови [8, с. 43].

Розвиток творчого мислення є пріоритетним завданням, яке стоїть перед музичним вихованням, і українські композитори завжди сприяли цьому важливому процесу. Україна – її природа, мова, мистецтво – наповнені характерною образністю, що спонукає митців звертатись до використання тематики і змісту, які не лише сприяють розвитку творчої уяви, а й виконують пізнавальну і національно-виховну функції.

Т. Шарапова вважає, що «лише ілюстративне використання інших видів мистецтва на уроці музики не можна оцінювати позитивно» [12, с. 347]. Продовжуючи її думку, наголосимо, що

суміжні види мистецтва (у нашому випадку – поетичні зразки) повинні залучатися до аналізу музичних творів за тематичною і жанровою подібністю, залишаючи простір для фантазії учнів. Крім цього слід дотримуватись й інших вимог: враховувати вікові особливості школярів, глибину емоційного впливу творів на учнів, доступність змісту віршів, їх художньо-естетичну цінність. Також обов'язковим є активне включення учнів у процес аналізу музичних творів, їх поетичного програмного змісту, для цього доречним стане конкретне педагогічне завдання.

Сприйняття музики і поезії дітьми різного віку відрізняється, і підбір педагогом поетичних рядків для розуміння образного змісту твору має бути відповідним. Так, для учнів молодших класів зазвичай обираються короткі вірші, написані простою мовою про відомі для дітей речі, без алегорій та абстрактних понять. Натомість, твори для старшокласників уже можуть мати глибокий, іноді прихований зміст, у них піднімаються важливі, серйозні питання, описуються почуття та переживання, відповідно, вірш у такому випадку буде більш розлогим, емоційно забарвленим, із використанням багатого лексики.

У даній статті розглянемо кілька прикладів використання фортепіанних творів українських композиторів, різних за змістом і жанрами, для учнів різного шкільного віку. До кожного твору підібрано вірш одного з українських поетів, образний зміст котрого допомагає стимулювати творчу уяву і викликати відповідну емоційну реакцію.

У дітей молодшого шкільного віку інтенсивно формується творча уява: на основі попереднього досвіду виникають нові образи, від простого довільного комбінування діти поступово переходять до логічно обгрунтованої побудови нових образів, зростає швидкість утворення образів фантазії. Характерною віковою особливістю є недостатньо розвинута довільна увага: домінує увага мимовільна, спрямована на нові, яскраві, захоплюючі об'єкти; сприймання молодших школярів досить розвинуте, однак ще слабо диференційоване. У музиці діти цього віку шукають яскраві й динамічні образи, сильні враження, що не займають надто довго їх уяву, мислення дітей уникає нюансів і надмірної деталізації [4].

Доступним за змістом для молодших школярів є твір С. Борткевича «З наспівів няні» з фортепіанного циклу «З мого дитинства». Цей цикл характеризується програмним характером, складається з шести п'єс, кожна з яких знайомить слухачів з близькими їм образами. Для їх втілення

композитор використовує багату палітру мелодико-інтонаційних, ритмічних, ладо-гармонічних та фактурних засобів. Назва п'єси налаштовує на ліричний характер, який автор підкреслює відповідними штрихами (наспівне плавне legato), мелодія будується широкими фразами на фоні кантіленного супроводу. П'єса складається з трьох частин, де крайні частини звучать у помірному темпі з ремаркою *Andantino semplice*, в душі ліричної пісні. Контрастом слугує середній епізод, в якому змінюється тональність, темп та характер (*Allegretto grazioso*), динаміка стає гучнішою, а супровід надає танцювального характеру завдяки широким стрибкам та зміні штриха на *staccato*. Поетичною ілюстрацією вибрано вірш Марійки Підгірянки «Вечір іде», який вивчається у третьому класі і також складається з трьох частин-строф. По назвах обох творів можемо зрозуміти, що йдеться про вечірню колісанку. Тож у вірші, як і в п'єсі, крайні стовпці описують сонце, яке «спить давно вже» та місяць, який «сіє світло». Друга строфа вірша описує мороз, який «ходить по дворі», «іскри креше», «по вікнах квіти пише» – що яскраво ілюструє середній розділ музичного твору (рухливий, динамічний, танцювальний). Завершуються обидва твори стиханням-заколюванням: «Так тихо... йде вечір до нас в гості» [5, с. 105].

Чудовим матеріалом для розвитку асоціативного мислення дітей молодшого шкільного віку є твори Василя Барвінського, що вирізняються своєю яскравою зображальністю. Збірка «Наше сонечко грає на фортепіано», до якої входять мініатюри-забавлянки на основі народних пісень, – яскравий цьому приклад. Крім багатого палітри виразових засобів автор подбав і про ілюстрації до кожної п'єси, співпрацюючи з художником Р. Якименком, котрий створив серію малюнків до першого видання. Використання поезії до мініатюр лише надасть ще більшої ілюстративності образам. Наприклад, у другій п'єсі збірника – «Горобчик» – головний персонаж отримав дуже виразну образну характеристику. При прослуховуванні твору, особливо другої частини, можна уявити, що мова йде не про одного горобчика, а про цілу зграю горобців, які «крильцями лопотять» та «цвірінчать» – саме такий сюжет змальований у вірші Якова Жарка «Горобчики». Агогічні відхилення, виписані композитором в нотному тексті, – такі як *rallentando*, *piu mosso* – можуть характеризувати наступне: «А муркотик, сірий котик, підкрадається завзято» або «Швидше в стріху, буде лихо!» [3, с.16]. Визначити, які саме слова у вірші ілюструють темпові зміни у мініатюрі – завдання для

школярів, що вимагатиме концентрації їхньої уваги й сприятиме активізації уяви.

Інша п'єса збірки – «Веснянка», в основі якої лежить народна пісня «Їде, їде Зельман», – знайомить школярів із обрядовим жанром національного фольклору, коріння якого сягає в наше минуле. Артикуляційні й динамічні засоби мініатюри допомагають у розкритті художніх образів веснянки. Доповненням до них стане вірш Олександра Олеся «Веснянка», в якому розповідається про прихід весни («А вже ясне сонечко припекло»). Характерною особливостями як музичного твору, так і вірша, є повтори: так, у п'єсі повторюються короткі поспівки, а у вірші – слова «розлило, розлило», «воркотять, воркотять», «у ліску, у ліску» [7], що ще більше підсилює їх спільний образ та створює відчуття єдиного цілого.

Для знайомства з танцювально-побутовим жанром можна запропонувати п'єсу «Вальсик» сучасної композиторки з Київщини Оксани Білаченко. Басова лінія утворює приховану мелодію і увиразнює основну першу долю такту в тридольному розмірі, підкреслюючи таким чином характерну особливість цього танцю. Аналогічні перше та останнє речення фортепіанної п'єси створюють своєрідне обрамлення – наче питання, яке так цікавить дитину, як у вірші «Про янгола та пир'їнку» рівненської поетеси Віри Правоторової. Основна частина музичного тексту немов би розповідає про роздуми дитини про янгола, описує її загадкові, мрійливі вигадки. Кульмінація твору викладена у високому регістрі на forte, наче підсилює важливість цієї загадки: «Куди подівся янгол?». Завершується твір на piano: дитина замислюється над нерозгаданою таємницею («То звідки ця манюсінька пир'їнка біла-біла?») [10, с. 82]. Обидва твори дуже гармонійно поєднують бачення дитячого внутрішнього світу композиторки та поетеси.

У школярів підліткового віку зміни в інтелектуальній сфері виражаються, передусім, у формуванні активного, самостійного, творчого мислення, в зв'язку з чим відбуваються прогресивні зміни в їхній уяві, розширюється зміст її образів. Поступово відбувається перехід від ситуативного переживання краси явищ природи, музичних і літературних творів, зразків живопису до стійких естетичних почуттів.

Специфіка репертуару для підлітків полягає в тому, що ця музика перебуває на межі дитячої і дорослої музики: тож, з одного боку, в ній продовжують розвиватися деякі образи з літератури для молодших, з іншого – з'являється коло нових сюжетів та настроїв, близьких сфері музики для дорослих. Тепер

уже не обов'язковим є визначення сюжету, розтлумачення програми твору, адже в цьому віці в уяві формуються більш вільні й абстрактні асоціації. Також з'являється здатність сприймати відповідну музичну мову, що передбачає не лише зображальність та ілюстративність. Суттєвою властивістю, що вирізняє музику для підлітків, є значне розширення діапазону настроїв (передусім збагачується коло ліричних образів), що пов'язано з бурхливим емоційним розвитком школярів цього віку. А посилення впливу почуттів на різноманітні сторони життя підлітків зумовлює таку нову якість музики як відображення в ній внутрішнього світу людини (звичайно, в межах, доступних їх розумінню).

Прикладом пейзажної замальовки є фортепіанна п'єса «Вальс осіннього листя» сучасної авторки Лариси Фучаджі. Доповненням до неї стане текст вірша Ліни Костенко «Красива осінь вишиває клени», в якому розповідається про різнобарвні кольори осені, про те, як листя просить: «виший нас зеленим». Асоціації кружляння осіннього листя підкріплені візерунковими вигинами наспівної мелодії, гнучкими фразами. Динамічний розвиток музики п'єси підводить до кульмінації в кінці твору – так само, як і в останніх рядках вірша: «Ворони п'ють надкльовані горіхи. А що їм чорним? Чорним все одно» [5, с. 53]. Поетичний та музичний варіанти змалювання осені допомагають учням співставити образи та доповнити їх у своїй уяві.

Сповненим поетичною споглядальністю є твір сучасної одеської композиторки Кіри Майденберг-Годорової «Ліричний настрій». У цій композиції передано емоційний стан людини, зворушеної і зачарованої красою природи. Ніжна, спокійна мелодія верхнього голосу виконується на legato, середній голос, що підкреслює медитативно-споглядальний характер, викладений половинними та цілими нотами. Твір збагачений різноманітними динамічними відтінками, кожна частина завершується сповільненням, а в кінці твору звучать тихі, завмираючі альтеровані акорди. Суголосним за настроєм і образами стане вірш Павла Тичини «Гаї шумлять» [9, с. 34]. У поетичному та музичному творі гармонійно поєднуються опис краси природи та емоцій ліричного героя, п'єса сповнена світла, життя, наповнює душу найкращими почуттями.

Для старшокласників можна використати твори, які відображають їх світосприйняття і сферу знайомих їм емоцій. Так, твором, у якому розкриваються непрості душевні переживання, є «Принцеса троянд» черкаської композиторки Євгенії Марчук. Ця

психологічна п'єса є зразком атональної музики. Складну лексику авторка використовує, щоб передати всю глибину почуттів. Твір складається з трьох частин, подібних за фактурою та динамічним планом, які відрізняються за розміром (чотири- та тридольним) і ритмічним малюнком. Настроєві зміни, підказані авторськими вказівками (*dolce*, *dance*, *song*), допомагають відобразити найглибші почуття людської душі. Підсилює асоціативний ряд вірш Лесі Українки «Коли дивлюсь глибоко в любі очі». Як поезія занурює у душевні хвилювання, так і музика – то тривожиться, то заспокоюється, наче душа дівчини. Музична мова композиторки багата на мелізми, яскраві артикуляційні засоби (акценти, *tenuto*, *non legato*), широкий динамічний план (від *piano* до *fff*), агогічні ремарки (*allargando*, *ritenuto*) додають відчуття смутку та мрійливості. Твір Є. Марчук, як і поетичні рядки Л. Українки, допомагають школярам увійти в доросле життя, заставляють замислитися над складними деталями людської душі.

«Українська сакральна пісня-3» (із циклу «Українські сакральні пісні») херсонського піаніста й композитора Володимира Черненка – наче молитва у звуках. Ніжна, просвітлена, протяжна мелодія під рівномірний супровід восьмих, ускладнена зміною метро-ритму. У кожній міні-частині композитор подає темпову характеристику: *con moto*, *Grave*, *Andante*. Динамічний план музичного твору (*piano*) підсилює психологічний підтекст молитви. Широке регістрове охоплення допомагає збагнути величність Бога, всеосяжність Його Любові. Композитор використовує сонористичні ефекти: зокрема, витриману суцільну педаль, що додає молитві особливої сокровенності, кластери. Близьким за змістом цьому музичному твору є вірш Олени Лук'янчук «Молитва за Україну», в якому авторка передає свої переживання за долю Батьківщини і надії Господу. Знайомлячи школярів із творами духовного змісту, ми спонукаємо їх до співпереживання. Різноманітні почуття, що виникають при сприйнятті такої музики – особливо в поєднанні з поетичними рядками, сповненими глибокого сакрального змісту, – збагачують їхній духовний світ.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Проведене дослідження та педагогічні спостереження свідчать про ефективність використання у музичному вихованні такого інтегративного підходу як поєднання музичних творів із поетичними зразками. В результаті цього синтезу в уяві школярів формується цілісний образ, учні здатні осмислити зв'язок між змістом фортепіанної композиції та її поетичною

програмою. Використання поезії не лише стимулює творчу уяву, а й сприяє збагаченню мови учнів, їх словникового запасу, розвитку пам'яті. Виховний вплив такого підходу підсилюється його національною спрямованістю, оскільки залучаються взірці українського музичного та літературного мистецтва. Подальші перспективи розвитку проблеми впровадження інтегрованого навчання вбачаємо у пошуках нових цікавих форм із залученням зразків різних видів мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання: навч.-метод. посібник /Л. Аристова. Миколаїв: Іліон, 2018. 404 с.
2. Ватаманюк Г. Художня література як засіб формування духовного світу дитини / Г. Ватаманюк // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського держ. університету. Вип. XIII. Серія педагогічна. Кам'янець-Подільський, 2007. С. 237–240.
3. Жарко Я. Гарно в нашому садочку: вірші для дітей / Я. Жарко. Київ : Веселка, 1990. 20 с.
4. Заброцький М. Основи вікової психології: [навчальний посібник] / М. Заброцький. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 112 с.
5. Науменко В. О. Літературне читання: укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 3-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / В. О. Науменко. Київ: Генеза, 2014. 176 с.
6. Науменко В. О. Літературне читання: укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. : підруч. для 6-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / В. О. Науменко. Київ: Генеза, 2015. 180 с.
7. Олесь О. Веснянка / О. Олесь // УкрЛіб: Бібліотека української літератури. – [Електронний ресурс]. Режим доступу за адресою: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5945>
8. Сас О. Лінгводидактична спадщина Є. Тихеевої у збагаченні словника дітей дошкільного віку / О. Сас // Молодь і ринок. № 6 (113), 2014 р. С. 41–44.
9. Тичина П. Г. Сонячні кларнети : Поезії / П. Г. Тичина; [упоряд. С. А. Гальченко]. Київ : Дніпро, 1990. 383 с.
10. Улюблені вірші / упоряд. І. Малкович. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. Т. 2. 108 с.
11. Фрайт О. В. Українська фортепіанна програмна музика в загальноосвітній школі : навч. посіб. / О. В. Фрайт. Дрогобич : НВЦ «Каменяр» ДДПУ, 2003. 32 с.
12. Шарапова Т. Комплексний взаємозв'язок різних видів мистецтва на уроках музики / Т. Шарапова // Наукові записки; [ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін.]. Вип. 120. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 344–350.

REFERENCES

1. Arystova, L. (2018). *Metodyka muzychnoho navchannia ta vykhovannia: navch.-metod. posibnyk*. [Methods of Music Teaching and Education: training manual]. Mykolaiv.
2. Vatamaniuk, H. (2007). *Khudozhnia literatura yak zasib formuvannia dukhovnoho svitu dytyny*. [Fiction as a means of forming the spiritual world of the child]. Kamianets-Podilskyi.
3. Zharko, Ya. (1990). *Harno v nashomu sadochku; virshi dlia ditei*. [There is beautiful in our garden: poems for children]. Kyiv.
4. Zabrotskyi, M. (2008). *Osnovy vikovoi psykholohii*. [Basics of Age Psychology: textbook]. Ternopil.
5. Naumenko, V. O. (2014). *Literaturne chytannia: ukr. mova dlia zahalnoosvit. navch. zakl. z navchanniam ukr. movoiu: pidruch. dlia 3-ho kl. zahalnoosvit. navch. zakl.* [Literary reading: Ukrainian language for secondary schools with Ukrainian language of teaching: a textbook for the 3rd grade of secondary schools]. Kyiv.
6. Naumenko, V. O. (2015). *Literaturne chytannia: ukr. mova dlia zahalnoosvit. navch. zakl. z navchanniam ukr. movoiu: pidruch. dlia 6-ho kl. zahalnoosvit. navch. zakl.* [Literary reading: Ukrainian language for secondary schools with Ukrainian language of teaching: a textbook for the 6th grade of secondary schools]. Kyiv.
7. Oles, O. *Vesnianka*. [Vesnianka]. UkrLib: Biblioteka ukrainiskoi literatury [UkrLib: the library of Ukrainian literature]. Retrieved from: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5945>
8. Sas, O. (2014). *Linhvodydaktychna spadshchyna Ye. Tykheievoi u zbahachenni slovnyka ditei doshkilnoho viku*. [Linguodidactic heritage of E.

Tiheeva in enriching the vocabulary of preschool children].

9. Tychyna, P. H. (1990). *Soniachni klarnety : Poezii*. [Sun clarinets: poetry]. Kyiv.

10. *Uliubleni virshi*. (2017). [The favourite poems]. Kyiv.

11. Frait, O. V. (2003). *Ukrainska fortepianna prohramna muzyka v zahalnoosvitnii shkoli*. [Ukrainian piano program music in secondary school: training manual]. Drohobych.

12. Sharapova, T. *Kompleksnyi vzaiemozviazok riznykh vydiv mystetstva na urokakh muzyky. Naukovi zapysky*. [Complex intercommunication of different types of art is on the music lessons: scientific notes]. Kropyvnytskyi.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НОВОСЯДЛА Ірина Степанівна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри методики музичного виховання та диригування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: креативна музична педагогіка, фортепіанне виконавство, сучасні методики навчання гри на фортепіано, українська фортепіанна музика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NOVOSIADLA Iryna Stepanivna – PhD in Art Science, Associate Professor of the Department of Music Education and Conducting Methods, Vasyli Stefanyk Precarpathian National University.

Circle of scientific interests: creative music pedagogy, piano performance, contemporary piano teaching methods, Ukrainian piano music.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2021 р.

УДК: 378:37.011.3-051:78.087.68

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-143-148

ОСАДЧА Тетяна Всеволодівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри диригентсько-хорової підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-6580-6465>

e-mail: tatyana_osadchaya@mail.ru

ЛЕВИЦЬКА Ірина Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-3566-2632>

e-mail: nimh@ukr.net

КЛУБКОВА Світлана Анатоліївна –

старший викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-7724-2268>

e-mail: omry2009@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ХОРМЕЙСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Видатному

українському письменнику, кінорежисеру, кінодраматургу О. Довженко належать слова,